

УДК 347.78 (100+477)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.10.06>

Лариса Фадєєва,

здобувачка кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СТАНОВЛЕННЯ АВТОРСЬКО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ: СВІТОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано передумови виникнення правової охорони музично-драматичного твору, а також проведено дослідження її становлення. Визначено, що в музично-драматичному творі поєднані драматичні і музичні твори, які, за правило, створюються авторами з метою виникнення нового цілісного твору – музично-драматичного.

Становлення авторсько-правової охорони музично-драматичних творів безпосередньо пов'язане з виникненням цих об'єктів і їх виокремленням серед інших об'єктів авторського права. Базовими для формування правової охорони таких творів стали Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) та інші акти.

Обгрунтовано складну правову природу музично-драматичного твору, в якому з'єднані різноманітні об'єкти авторського права, перш за все, музичні та драматичні. Те, що музично-драматичний твір створюється з метою сценічного показу та постановки за конкретним сценарієм, а його виконання відбувається виконавцем (виконавцями) як суб'єктом (суб'єктами) суміжного права, уможливило висновок, що цей твір охороняється інститутом авторського права та суміжних прав.

Генезис основних етапів становлення авторсько-правової охорони музично-драматичного твору дозволив з урахуванням світового та національного досвіду виокремити його особливості та здійснити поділ на певні етапи, а саме: I етап – виникнення музично-драматичного твору; II етап – зародження авторсько-правової охорони цього твору; III етап – виокремлення музично-драматичного твору в самостійний об'єкт авторсько-правової охорони; IV етап – розвиток міжнародно-правової охорони музично-драматичного твору, що втілюється в нормах національного законодавства, зокрема України; V етап – гармонізація авторсько-правової охорони музично-драматичного твору за принципами охорони в ЄС.

Разом із тим зі зміною технологічного підходу до фіксації музично-драматичних творів питання авторсько-правової охорони цих об'єктів не втрачає актуальності і потребує подальшого дослідження.

Ключові слова: драматичний твір, музичний твір, музично-драматичний твір, авторсько-правова охорона, авторське право, виконавець.

Постановка проблеми: Ще за часів Стародавнього Риму та Греції існували різні засоби правової охорони результатів творчої діяльності людини. Становлення авторсько-правової охорони музично-драматичних творів безпосередньо пов'язане з виокремленням їх серед інших об'єктів права інтелектуальної власності, а тому дослідження генезису їх правової охорони сприяє визначенню правової природи цих творів і основних напрямів правового механізму їх охорони з метою удосконалення.

Розвиток творчості людини призводить до появи нових об'єктів права інтелектуальної власності. Завдяки поєднанню таких творів, як музичний і драматичний, з'явився новий об'єкт авторського права – музично-драматичний твір, який дав привід для наукової дискусії щодо його правової природи та охорони.

Складність зазначених проблем полягає в тому, що під визначення музично-драматичного твору підпадають різні об'єкти авторського права, зокрема опера, оперета, моноопера, мюзикл тощо, які мають складну структуру, що поєднує музику, сценарій, виконавче мистецтво тощо. Тому для вирішення проблеми правової охорони музично-драматичного твору доцільно дослідити, перш за все, етапи становлення музично-драматичного твору як окремого об'єкта авторського права.

В юридичній науці проблемі охорони музичного твору як самостійного об'єкта авторського права, а також здійсненню прав на нього приділяли увагу такі науковці, як О.Є. Аврамова, О.В. Жилінкова, В.Я. Іонас, А.П. Сергєєв, В.І. Серебровський та інші. Що ж до проблеми правової природи і охо-

рони музичного-драматичного твору, то вона у вітчизняній науці є мало дослідженою і потребує наукового обговорення, хоча окремі науковці побічно торкалися її.

Мета статті – дослідити становлення правової охорони музично-драматичного твору та виокремити особливості, які вплинули на цей процес.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про авторське право та суміжні права» [1] до об'єктів авторського права належать різні види музичних творів із текстом або без нього (інструментальні – симфонія, соната, квартет і вокальні – пісня, романс, тощо), а також музично-драматичні – опера, оперета, балет, створені для сценічного показу (ч. 1 ст. 8). У Цивільному кодексу України (далі – ЦК України) [2] визначено, що до об'єктів авторського права належать, зокрема, музичні твори (з текстом або без нього) (ст. 433). Тому виникає питання: що ж являють собою музичний та драматичний твір?

Характеризуючи музичний твір, варто приєднатися до позиції О.В. Жилінкової, яка вважає, що музичний твір – це оригінальне поєднання звуків, яке є результатом творчої діяльності людини (закінченим чи незакінченим), вираженим у будь-якій формі (нотний запис; механічний, магнітний, цифровий звукозапис; публічне виконання тощо), що дозволяє його сприймання третіми особами [3, с. 137]. Таким чином, особливість музичного твору пов'язується з його об'єктивною формою. Визнано, що як ознака об'єкта авторського права об'єктивна форма твору несе подвійне навантаження: вона має робити його доступним для сприйняття третіми особами, а також забезпечити можливість відтворення його третіми особами. Матеріальною формою музичного твору (з текстом або без тексту) є нотний запис або звукозапис, тобто твір повинен мати друкований вигляд мовою оригіналу на паперовому або електронному носії [4, с. 18].

Драматичні твори – це літературні твори (кіносценарії, п'єси, твори хореографії), що призначені для виконання на сцені, тому включають усний текст, сюжет і направлення дій. Вважається, що для визнання в юридичному сенсі творів драматичними необхідно виявити їх придатність до виконання на сцені [5, с. 115].

Поєднання драматичного та музичного твору призводить до виникнення музично-драматичного твору як єдиного цілісного твору. З цього приводу згадується вислів В.А. Дозорцева, який зазначав, що поєднання в одному результаті кількох об'єктів інтелек-

туальних прав призводить до синергетичного ефекту, коли кожен із таких об'єктів «підсилює дію» іншого, а самі такі результати мають вищу комерційну цінність і виходять на перший план [6, с. 41].

У процесі з'ясування правової природи музично-драматичного твору заслуговує на увагу той факт, що поєднання драматичного та музичного творів відбувається щодо різних за технічною фіксацією творів, їх природи, однак кваліфікуючою ознакою нового твору є сумісне виконання його складників.

Таким чином, музично-драматичний твір – це складний твір, в якому з'єднані різномірні об'єкти авторського права, зокрема музичні та драматичні, які, за правило, створюються авторами з метою виникнення нового цілісного твору – музично-драматичного.

Разом із тим у сучасному вітчизняному законодавстві категорія «складний» твір не знайшла свого закріплення, хоча питання співвідношення таких категорій, як «складний твір» і «складений твір», порушується окремими науковцями (О.В. Жилінковою, Г.О. Ульяновою та іншими). Вважаємо, що, досліджуючи проблеми тотожності або відмінності «складних» і «складених» об'єктів права інтелектуальної власності, варто виходити з того, що складні твори, включаючи і музично-драматичні, – це твори, які складаються з різномірних об'єктів авторського права, мета їх поєднання – створення цілісного твору, а не підбір і розташування в цілісному творі вже існуючих творів [7, с. 440], як це характерно для складених творів, зокрема збірників статей, енциклопедій.

Кваліфікуюча ознака музично-драматичного твору закріплена у п. 6 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»: музично-драматичні твори створені для сценічного показу та їх постановки. Сценічний показ музично-драматичного твору означає, що виконання його відбувається виконавцем (виконавцями), тобто суб'єктом (суб'єктами) суміжного права. Завершений музично-драматичний твір поєднує творчу працю автора музики (композитора), автора лібрето, режисера, акторів, художника костюмів та декорацій. Поєднання у виконанні музично-драматичного твору дій різних суб'єктів зумовлене генезисом виникнення цього твору. Так, вперше виконання музики та дій акторів за єдиним сценарієм відбулось ще у театрі Діоніса в Афінах у VI ст. до н. е. У давньогрецьких постановках брали участь драматург, хореограф, актори, навіть публіка. Виконання супроводжувалась хором [8, с. 20]. Тобто

зародження музично-драматичного твору і елементів його правової регламентації відбулось ще у Стародавній Греції.

Складові елементи музично-драматичного твору можна виявити, аналізуючи положення Постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» із додатками [9]. Так, у Постанові при визначенні розміру винагороди за публічне виконання, публічний показ такого музично-драматичного твору, як опера, як його складники вказані: музика, лібрето, хореографія, режисура постановки, художнє оформлення сцени та костюмів тощо. В окремому Додатку до постанови визначені також мінімальні ставки винагороди (роялті) виконавцям. Таким чином, музично-драматичний твір – складний твір, який включає кілька результатів творчої діяльності, які підлягають охороні.

Проблема правової охорони музично-драматичних творів пов'язана з їх виникненням і має свої особливості залежно від складників цього твору в різних країнах. У Великій Британії музичний твір отримав авторсько-правову охорону у 1777 р., хоча Статут королеви Анни (Copyright Act) був прийнятий у 1709 р. [10]. Особливість охорони музичного твору полягала в тому, що твір повинен був мати матеріальну форму, тобто закріплюватися на паперовому носії у вигляді нот. Тільки у XIX ст. об'єктами правової охорони в цій країні стають не тільки музичні, а й драматичні твори [11].

У США будь-які «музичні композиції в традиційній нотації» вважалися захищеними відповідно до Закону про авторське право з 1831 р. З 1976 р. музичні композиції стали називатися «музичними творами» і захист авторських прав щодо них став можливим, навіть якщо ці твори виконувались на фонокоректорі, тобто були зафіксовані як звуки на магнітних стрічках, жорстких дисках, оптичних дисках і кремнієвих чипах [12].

У Росії музичні твори отримують правову охорону пізніше, тільки у 1845 р., коли в Положення про права творців, перекладачів та видавників Російської Імперії вносяться зміни щодо розширення об'єктів охорони [13, с. 35]. У Франції ж у 1851 р. створюється перша к світі організація із захисту авторських прав на музичні твори (Société des Auteurs et Compositeurs et Editeurs de Musique) [14].

Вже у 1886 р. у Римі була підписана Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, що передбачала

охорону і для авторів музичних творів [15], а у 1961 р. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення закріпила міжнародні принципи охорони прав виконавців, тобто акторів, співаків, музикантів, танцюристів або інших осіб, які виконують роль, співають, читають, декламують або будь-яким іншим способом беруть участь у виконанні творів літератури чи мистецтва, тобто і у виконанні музично-драматичного твору [16]. Згодом, 22.05.2001 р. була прийнята Директива 2001/29/ЄС про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційній сфері [17].

Варто зазначити, що розвиток міжнародно-правової охорони музично-драматичного твору має прив'язку до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, у ст. 2 якої зазначено, що термін «літературні і художні твори» охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, включаючи музично-драматичні твори. Відповідно до ст. 5 (2) цієї конвенції встановлення і здійснення авторського права не підлягає будь-якій формальності, тобто надання авторських прав на творчі результати авторського права виникає автоматично з моменту створення об'єкта. Саме такий підхід дозволив застосовувати загальні вимоги, що встановлювалися до літературного твору як об'єкта правової охорони, і до музично-драматичного твору, тобто ці твори, перш за все, мали бути результатом творчої діяльності автора, а також виражені в об'єктивній формі. Умовами ж правової охорони музично-драматичного твору визнавались не тільки зазначені ознаки, а й такі додаткові ознаки, як зміст твору, його завершеність і оприлюднення [18, с. 63].

Висновки.

На підставі вищенаведеного доходимо таких висновків. Становлення авторсько-правової охорони на музично-драматичні твори безпосередньо пов'язане з виникненням цього об'єкта, а з часом з виокремленням його серед інших об'єктів авторського права. У зв'язку з тим, що за останні 100 років змінився технологічний підхід до фіксації музичних творів (музично-драматичних творів), що дає змогу простіше передавати його за допомогою електронних мереж, питання авторсько-правової охорони цих об'єктів не втрачає своєї актуальності.

Проведений аналіз генезису авторсько-правової охорони музично-драматичного твору дозволив виокремити такі етапи: I етап – виникнення музично-драматичного

твору (Стародавня Греція, VI ст. до н. е.); II етап – зародження авторсько-правової охорони музично-драматичного твору (Англія, XVIII ст. – Статут Анни); III етап – виокремлення музично-драматичного твору в самостійний об'єкт авторсько-правової охорони (XIX ст. – національне законодавство США та європейських країн); IV етап – розвиток міжнародно-правової охорони музично-драматичного твору, що втілюється в нормах національного законодавства, зокрема України (протягом XX ст.); V етап – гармонізація авторсько-правової охорони за принципами охорони ЄС.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page?text=%E7%E1%B3%F0>.
2. Цивільний кодекс України : Закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Жилінкова О.В. Поняття музичного твору як об'єкта авторського права. *Університетські наукові записки*. 2006. № 1. С. 132–137.
4. Аврамова О.С. Спадкування прав на музичній твір. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 4 (88). С. 17–22.
5. Бентлі Л., Шерман Б. Право інтелектуальної власності. Авторське право / пер. с англ. В.Л. Вольфсона. Санкт-Петербург : «Юридический центр Пресс». 2004. 535 с.
6. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации: сборник статей / Исслед. центр частного права. Москва : «Статут», 2003. 416 с.
7. Ульянова Г.О. Складні та складені твори як об'єкт правовідносин інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 58. С. 436–441. URL: <http://www.apdp.in.ua/v58/69.pdf>
8. Тинина З.П. История европейского театра. От античности до новейшего времени: Учебно-методическое пособие. Ч. I. Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2005. 112 с.
9. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (рояліті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» (з додатками) : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF#Text>
10. Статут королеви Анни. *Вікіпедія*. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D1%8B_%D0%90%D0%BD%D0%BD%D1%8B
11. Савельев К. История авторского права Соединенного Королевства. URL: <https://1001.ru/articles/post/istoriya-avtorskogo-prava-soedynonnogo-korolevstva-23838>.
12. Brauneis R. Musical Work Copyright for the Era of Digital Sound Technology: Looking Beyond Composition and Performance. URL: <http://mcir.usc.edu/documents/Brauneisarticle.pdf>.
13. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Москва : «Проспект», 1999. 752 с.
14. JD Little. History of copyright: a chronology in relation to music (as applicable in Britain, unless otherwise stated). URL: <http://eprints.chi.ac.uk/2350/1/Little,%20J.%20D.,%20History%20of%20Copyright%20-%20%20%20A%20Chronology.pdf>
15. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_051?nreg=995_051&find=1&text=%EC%F3%E7%E8%F7&x=0&y=0#w11
16. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_763.
17. Directive 2001/29/EC of the EUROPEAN PARLIAMENT and of the council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:0019:EN:PDF>
18. Кирилюк А.А. Умови охорони об'єктів авторського права. *Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика* : матеріали Міжнародної конференції, Київ, 15–16 червня 2011 р. Київ : «Фенікс», 2011. 480 с.

Larysa Fadeeva. Formation of copyright protection of a musical-dramatic work: world and international experience

The article analyzes the preconditions for the emergence of legal protection of musical and dramatic work, as well as a study of its formation. It is determined that a musical-dramatic work combines dramatic and musical works, which, as a rule, are created by the authors in order to create a new holistic work – musical-dramatic.

The formation of copyright protection of musical and dramatic works is directly related to the emergence of these objects and their separation from other objects of copyright. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, the International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations (Rome Convention) and other acts became the basis for the formation of legal protection of such works.

The complex legal nature of a musical-dramatic work is substantiated, in which disparate objects of copyright are connected, first of all, musical and dramatic. The fact that a musical-dramatic work is created for the purpose of staging and staging according to a specific script, and its performance is performed by the performer (performers) as a subject (subjects) of related law, makes it possible to conclude that this work is protected by copyright rights and related rights.

The genesis of the main stages of formation of copyright protection of a musical-dramatic work allowed, taking into account world and national experience, to single out its features and to divide it into certain stages, namely: I stage - the emergence of a musical-dramatic work; Stage II – the emergence of copyright protection of this work; Stage III – separation of musical and dramatic work into an independent object of copyright protection; IU stage – the development of international legal protection of musical and dramatic work, which is embodied in the norms of national legislation, including Ukraine; At the stage – harmonization of copyright protection of musical and dramatic works according to the principles of protection in the EU.

However, with the change of the technological approach to the fixation of musical and dramatic works, the issue of copyright protection of these objects does not lose its relevance and needs further research.

Key words: dramatic work, musical work, musical-dramatic work, copyright protection, copyright, performance.